

ВИРАЖАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ГРАФІЧНИХ ЗАСОБІВ У РОМАНІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «Я ЗНАЮ, ЩО ТИ ЗНАЄШ, ЩО Я ЗНАЮ»

Жоден автор художньої літератури у процесі написання свого твору не обходиться без використання графічних засобів. Виявлення їх специфіки дослідження входить до завдань лінгвістичного аналізу тексту, яким, зокрема, присвячено розвідки І. Кочан, М. Крупи, Л. Мацько, Н. Сологуб, Л. Ставицької, М. Шанського та ін. Науковці зазначають, що використання графічних засобів слугує своєрідним прийомом привернення уваги реципієнта до форми написання, емоцій персонажів, здійснює логічний наголос на певній інформації тощо. Як бачимо, графічні одиниці виконують важливу роль у сприйнятті тексту читачем, тому їх дослідження є актуальним на сучасному етапі розвитку літератури.

У нашому дослідженні ставимо за мету вивчити виражальні можливості графічних засобів у романі І. Роздобудько «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю».

Як відомо, графіка – це засіб закріплення інформації; у художньому тексті, де будь-яка одиниця є потенційно експресивною, графічні засоби несуть прагматичне навантаження, а отже, є одним із способів здійснення впливу на адресата писемного мовлення.

У своєму романі «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» І. Роздобудько використовує графічні засоби, щоб привернути увагу реципієнта, зробити акцент на емоціях задля уточнення або композиційного членування тексту.

Найвиразнішою особливістю застосування графічних одиниць у романі є використання курсиву для назви кожного розділу, як-от: *Роман Іванович. Партія в шахи*[5, с. 13]; *Віра. Вершки з полуницею*[5, с. 31]; *Соня. Ящик під рядниною*[5, с. 36], що забезпечує графічне членування тексту.

Водночас курсив застосовано для передачі слів, що не належать авторові, та цитат: Він навіть виписав найскладніші з них у свій нотатник, аби при нагоді влучно цитувати: *«Не роби собірізби і всякої подобі з того, що на небі взорі ... і хто держиться Моїх заповідей»* [5, с. 54]. Авторка використовує курсив для визначення логічного наголосу в реченні або увиразнення інтонації мовця: Він не думав, що це може вилитись в якусь професію, адже тоді ще не знав, що *такі професії існують*[5, с. 63].

Використання Ірен Роздобудько лапок носить яскраво виражений прагматичний характер, адже таким чином виявляє особливу увагу митця до повідомлення і свідчить про його намір зорієнтувати адресата на ретельний аналіз повідомлення, взятого в лапки: *Цікаво, а раптом він – той самий, той, котрого «піднімуть з-підземлі» її вуста, той з ким її «закружляють тумани», той, в кого вона «вдихне життя» усією силою своєї любові і очікування* [5, с. 7].

Прийом капіталізації – графічне виділення слова за допомогою великої літери, що є ознакою його семантичного навантаження – авторка використовує як засіб іронії: *У четвертому класі Люсю одностайним голосуванням обрали «Королевою помийки», пояснивши, що це дуже почесна посада і відтепер вона мусить пильнувати за чистотою взуття однокашників. І покірнa Люся серйозно, гідно несучи таку відповідальність, перевіряла чистоту взуття своїх прихованих кривдників і в разі чого – присідала, плювала на свій носовичок і старанно до блиску начищала брудні чоботи і кросівки* [5, с. 45].

Ірен Роздобудько застосовує зміну шрифту і щільність рядка з метою увиразнення емоційного стану автора або персонажів момент мовлення: *А потім вхопила ляльку і кинула її в піч. Досі пам'ятаю запах смоли, чорний дим і своє безмежне горе...* Усі наступні роки, аж до сьогодні, шукаю подібну ляльку по всіх крамницях, пам'ятаю її обличчя і охоплену вогнем голову. Але такої ніде не бачила. *Ніде і ніколи...*[5, с. 59].

Використання у романі іншомовної графіки слугує своєрідним прийомом привернення уваги читача, який володіє цією графікою: *Я все кинув, вступив до університету Каліфорнії у Лонг-Біч і почав вивчати кіновиробництво, – продовжував Еріх. – Згодом перевівся до кіноінституту USC, але в основному пропадав на кіностудії «Universal» і почав знімати аматорські фільми на шістнадцятиміліметрові...*[5, с. 63]. Також, присутня

транслітерована іншомовна графіка: *Вони тили «Бейліс»* [5, с. 48]; *А тут – «брейк», «сенчурі-брейк», «перша фаза», «друга», ДжоДевіс, СтівенХендрі*[5, с. 52]. Численні вкраплення іншомовної графіки засвідчують креативність Ірен Роздобудько, деякий відхід від класичної манери художнього письма, наближення художнього викладу до розмовного мовлення є, на наш погляд, ознакою індивідуальної манери письма.

Авторка застосовує три крапки для:

– презентації роздумів автора або героїв: *Я стоятиму сама. Сама вночі. З мокрими ногами в чоботах за сто євро, з прокуреним волоссям – така гарна, загадкова і... нікому не потрібна*[5, с. 7];

– передачі емоційного збудження або зворушення персонажа: *Отже, любов не має пояснень! Але має наслідки і... продовження*[5, с. 78];

– вираження зміни думки, переходу від однієї мовленнєвої ситуації до іншої: *У ту ж сльоту, сирість, у снігову кашу, під важке вим'я небес, що провисало над самою головою, а зрештою – в свою самотність під самотнім ліхтарем. ...Хто це вигадав – цю мерзоту і умовність, що виглядає пародією на аристократизм: нюхати бокал і робити з нього ковток вина перед тим, як дати «добро» офіціанту. Мовляв, наливай!* [5, с. 10].

У романі присутнє нанизування та комбінування знаків оклику й питання, що виконує функцію передачі різних ступенів і відтінків вияву емоцій: *Я, як добропорядна кобіта, шостий день тримаю видатного голлівудського сценариста (відскромності не помре!) прикутим усіма фібрами душі (що таке фібри?!) до одного питання, яке він поставив одразу, щойно переступив поріг цього батярського (що це таке теж не знаю) притулку для кретинів (неправда!!!)* [5, с. 76].

Аналізований художній матеріал засвідчує, що Ірен Роздобудько використовує графічні засоби з метою:

- виділення інтонаційних модифікацій усного мовлення персонажів (курсив, зміна шрифту, підкреслення);
- вираження емоційного стану мовця, підсилення авторської думки, визначення логічного наголосу (зміна шрифту і щільність рядка);
- увиразнення змістовно значущої інтонації (іншомовна та транслітерована іншомовна графіка);
- презентації роздумів, емоційного збудження або зворушення мовця (трикрапка);
- передачі різних ступенів та відтінків прояву емоцій (нанизування та комбінування знаків оклику і питання).

Отже, графічні засоби у романі Ірен Роздобудько «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» є особливим стилістичним прийомом, який служить для кращого розуміння тексту читачем. Найчастотнішими графічними засобами є виділення курсивом, капіталізація та лапки. Специфіка курсиву – позначити логічний наголос. Курсив набагато тісніше, ніж капіталізація чи лапки, пов'язаний з інтонаційною сферою висловлювання. Велика літера виділяє, як правило, слова; курсив і лапки можуть маркувати як цілі висловлювання, так і їх частини. Використання курсиву обумовлене прагматичними цілями і виражає ставлення мовця до повідомлюваного, смислове навантаження повідомлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М.: Наука, 1984. – 139 с.
2. Кононенко В. І. Сміслові конотації у структурі тексту / В. І. Кононенко // Мовознавство. – 2010. – № 2-3. – С. 146-155.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту / І. М. Кочан. – К.: Знання, 2008. – С. 155-159.
4. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: [посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів] / Марія Крупа. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 496 с.
5. Роздобудько І. Я. Я знаю, що ти знаєш, що я знаю / Ірен Роздобудько. – К.: Нора-Друк, 2011. – 240 с.